

KÜLÖNLEGES BÁNÁSMÓDOT IGÉNYLŐ TANULÓK EGÉSZSÉGESELYÉNEK LEHETŐSÉGEI A FOGAZAT ÉS A SZÁJÜREG VONATKOZÁSÁBAN

Faragó Ildikó (PhD)¹

Miskolci Egyetem (Magyarország)

Egri Tímea (PhD)²

Miskolci Egyetem (Magyarország)

Rucska Andrea (PhD)³

Miskolci Egyetem (Magyarország)

Kovács Mihály ⁴

Miskolci Egyetem (Magyarország)

Cite:

Idézés:

Faragó Ildikó, Egri Tímea, Rucska Andrea, & Kovács Mihály (2025). Különleges bánásmódot igénylő tanulók egészségesélyének lehetőségei a fogazat és szájüreg vonatkozásában. *Különleges Bánásmód Interdiszciplináris folyóirat [Special Treatment Interdisciplinary Journal]*, 11(3), 27–36.

DOI <https://doi.org/10.18458/KB.2025.3.27>

EP / EE:

This work is licensed under a Creative Commons Attribution-NonCommercial-NoDerivatives 4.0 International License.

Ethics Permission / Etikai engedély: KB/2025/0024

Reviewers:

Lektorok:

Public Reviewers / Nyilvános Lektorok:

Erdei Róbert (PhD), Miskolci Egyetem (Magyarország)

Jaskóné Gácsi Mária (PhD), Miskolci Egyetem (Magyarország)

Anonymous reviewers / Anonim lektorok:

3. Anonymous reviewer (PhD) / Anonim lektor (PhD)

4. Anonymous reviewer (PhD) / Anonim lektor (PhD)

¹ Faragó Ildikó (PhD), Miskolci Egyetem, Gyógypedagógiai Intézet (Magyarország). E-mail: ildiko.farago@uni-miskolc.hu ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-0084-8151>

² Egri Tímea (PhD), Miskolci Egyetem, Gyógypedagógiai Intézet (Magyarország). E-mail: timea.egri@uni-miskolc.hu ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-6848-9859>

³ Rucska Andrea (PhD), Miskolci Egyetem, Ápolástudományi és Képzőképző Diagnosztikai Intézet (Magyarország). E-mail: andrea.rucska@uni-miskolc.hu ORCID: <https://orcid.org/0009-0002-5461-3729>

⁴ Kovács Mihály, Miskolci Egyetem, Ápolástudományi és Képzőképző Diagnosztikai Intézet (Magyarország). E-mail: mihaly.kovacs@uni-miskolc.hu ORCID: <https://orcid.org/0009-0007-4845-6938>

Absztrakt

A különleges bánásmódot igénylő tanulók szájüregi egészségének feltérképezése hiánypótló kutatási cél, kutatócsoportunk e célkitűzés során elsősorban az egészséghez való egyenlő esélyekre fókuszált. Vizsgálatainkat a Miskolci Éltes Mátyás EGYMI tanulói körében, illetve egynapos, altatásos fogászatot megjelenő páciensek körében egy miskolci magánegészségügyi intézményben. Adatokat kerestünk a Debreceni Egyetem Klinikai Központ Fogászati Klinika Altatásos (DEKK) Fogászat egynapos sebészeti osztályán a fogyatékkal élők körében 2023-ban végzett fogászati beavatkozásokról, korábbi tanulmányainkból. Minta: a miskolci EGYMI intézményben 104 fő fogászati szűrővizsgálata, valamint diagnózisának rögzítése történt (átlagéletkor: $10 \pm 4,9$ év) 2024-ben. Az altatásos fogászatot megjelenő speciális igényű gyermekek létszáma 2024 évben 28 fő, BNO kóddal, a fogászati beavatkozások rögzítésével. A DEKK betegforgalma 2023-ban 301 fő volt. Az ellátottak körében 115 gyermek és 186 felnőtt, 111 nő és 190 férfi volt. Eredmény: leggyakoribb BNO diagnózis az autizmus spektrumzavar mindhárom intézményben. A fogászati vizsgálat eredményei alapján kiemelkedően magas a szuvas fogak száma és minden vizsgált csoportban nagy százalékban van jelen ínygyulladás is. Az altatásban elvégzett beavatkozások során 42 fogeltávolítás történt Miskolcon, Debrecenben 768. Fogtöméseket maradó fogazatban 47 darabot készítettek Miskolcon, Debrecenben 587 darabot. Az ínygyulladás fenntartását megelőző tevékenység a fogköeltávolítás, ennek a beavatkozásnak a száma lényegesen kisebb a fogeltávolításokéhoz képest jelen vizsgált mintákban. Barázdázást 3 esetben végeztek Miskolcon, Debrecenben 87 esetben. Ez szintén egy preventív beavatkozás gyermekeknél, a fogszuvasodás megelőzése érdekében. Következtetés: ennek a populációnak a szájüregi egészsége lényegesen rosszabb a Magyarországi átlagnál, ezért a prevenciónak ebben a csoportban különösen nagy jelentősége van, mind a dentális edukáció, mind a gyakorlatban elvégezhető preventív tevékenységek terén. Ebben az edukatív munkában tudnak szerepet vállalni a gyógypedagógusok, szociális szférában dolgozók egyaránt. Tovább súlyosítja a problémát az, hogy a betegutak az állami szférában bizonytalanok.

Kulcsszavak: különleges bánásmód, szájüregi egészség, egészségesély

Diszciplína: neveléstudomány, orvostudomány

Abstract

HEALTH RISKS FOR STUDENTS REQUIRING SPECIAL TREATMENT IN RELATION TO THEIR TEETH AND MOUTH

Mapping the oral health of pupils with special needs is a missing research goal, and our research team focused on equal access to health in this objective. We conducted our studies among students of the Miskolc Éltes Mátyás EGYMI and among patients attending a day-care dental clinic under general anaesthesia in a private health care institution in Miskolc. We searched for data on dental procedures performed in 2023 in the same-day surgery department of the University of Debrecen Clinical Center Dental Clinic of the Department of Dental Surgery under Anesthesia (DEKK) among disabled patients from our previous studies. Sample: 104 persons (mean age: 10 ± 4.9 years) had their dental screening and diagnosis recorded in 2024 at the EGYMI in Miskolc. The number of children with special needs attending anaesthesia dentistry in 2024 is 28, with a BNO code and recording of dental interventions. The DEKK patient turnover in 2023 was 301. The total number of patients was 115 children and 186 adults, 111 women and 190 men. Result: the most common BNO diagnosis was autism spectrum disorder in all three institutions. The results of the dental examination showed a high number of cavities and a high

percentage of gingivitis in all groups studied. During the procedures performed under anaesthesia, 42 tooth extractions were performed in Miskolc and 768 in Debrecen. 47 tooth fillings were made in the remaining dentition in Miskolc and 587 in Debrecen. The preventive activity for the maintenance of gingivitis is tartar removal; the number of this intervention is significantly lower than the number of tooth extractions in the present examined samples. In Miskolc, 3 cases of tooth scaling were performed, and in Debrecen, 87 cases. This is also a preventive intervention in children to prevent dental caries. Conclusion: the oral health of this population is significantly worse than the Hungarian average; therefore, prevention is of particular importance in this group, both in terms of dental education and in terms of preventive activities that can be carried out in practice. In this educational work, both teachers and social workers can play a role. The problem is exacerbated by the precarious nature of patient pathways in the public sector.

Keywords: special treatment, oral health, oral health care

Disciplines: pedagogy, medicine

Bevezetés

A különleges bánásmódot igénylő tanulók szájüregi egészségének feltérképezése hiánypótló kutatási cél, kutatócsoportunk e célkitűzés során elsősorban az egészséghez való egyenlő esélyekre fókuszált. A különleges bánásmód fogalma magyarországi specializáció, nem minden országban létezik ilyen csoportosítás a speciális igényű vagy fogyatékkal élő tanulók, gyermekek esetében. A 2011. évi CXCV. Nemzeti Köznevelési Törvényben „különleges bánásmódú tanuló”-ként rögzített fogalom tágabb értelemben a kiemelt figyelmet igénylő gyermekek egy csoportját jelöli, ahová a hátrányos, illetve halmozottan hátrányos helyzetű tanulók is tartoznak. A különleges bánásmód magában foglalja a sajátos nevelési igényű (SNI), a beilleszkedési, tanulási, magatartási nehézséggel (BTMN) küzdő, és a kiemelten tehetséges gyermekek és tanulókat is. A nemzetközi gyakorlatban a BTMN meghatározást nem használják, azt a tipikus tartományon belül helyezik el. A nemzetközi gyakorlat (különböző megnevezésekkel ugyan) a fogyatékos – nem fogyatékos tagozódást követi.

A világon közel egymilliárd ember él valamilyen fogyatékkal, a KSH adatai szerint a 2011-es népszámlálási adatokra hivatkozva Magyarországon 500 000 ember érintett (Laki, 2014, Net1).

A WHO 2001-ben új klasszifikációt hozott létre ICF néven (International Classification of Functioning, Disability and Health), mely a funkcióképesség, fogyatékoság és egészség nemzeti osztyályozását jelenti. Ennek magyarországi megfelelője az FNO (Fogyatékoságok Nemzeti Osztályozása): definíciója gyűjtőfogalomként jelöli meg a fogyatékoságot, mely magában foglalja a különböző testi károsodásokat, a társadalomban való részvétel korlátozottságát, cselekedetek, tettek akadályozottságát (Orsós, Moldvai, Németh, 2019). A fogyatékoság törvényi megfogalmazása a jelenleg is hatályos 1998. évi XXVI. törvényben szerepel.

Hazánkban jelenleg 100 000 olyan értelmi fogyatékosval él, akik „speciális orvosi ellátásra” szorulnak (Szmirma és tsai, 2023). A szerzők tanulmányukban azt tapasztalták, hogy amennyiben a fogyatékosval élők között a fokozott szájhygiénét be tudják vezetni, lényeges pozitív változást tud hozni ennél a fogászati szempontból is speciális ellátást igénylő csoportnál. Ennek érdekében a szakszerű kommunikáció és a rendszeres motiváció mind a betegek, mind a gondozók számára fontos és szükséges.

Széleskörű, világméretű vizsgálati eredmények ugyan nem állnak rendelkezésre, de számos regionális vizsgálat igazolja azt a tényt, hogy a fogyaté-

kossággal élő populációk szájegészségi mutatói lényegesen elmaradnak az átlagtól (Faragó és tsai, 2023, Szmirnova és tsai, 2023). Ennek oka több tényező: adódik egyrészt a testi, értelmi fogyatékoságból, viselkedési-magatartási zavarukból, pszichés akadályozottságból, másrészt a fogorvosi rendelők nincsenek felszerelve a speciális igényű betegek ellátásához szükséges eszközökkel és tudással sem bírnak ezen a téren, hiszen a fogorvosi képzés sem foglalkozik ezzel mélységében. Hozzájárul még a hiányos szájegészségük alakulásához az odajutás nehézsége, költsége és az edukáltság hiánya is a speciális igényű betegcsoportban, akik jó része a különleges bánásmódú gyermekek közül kerül ki.

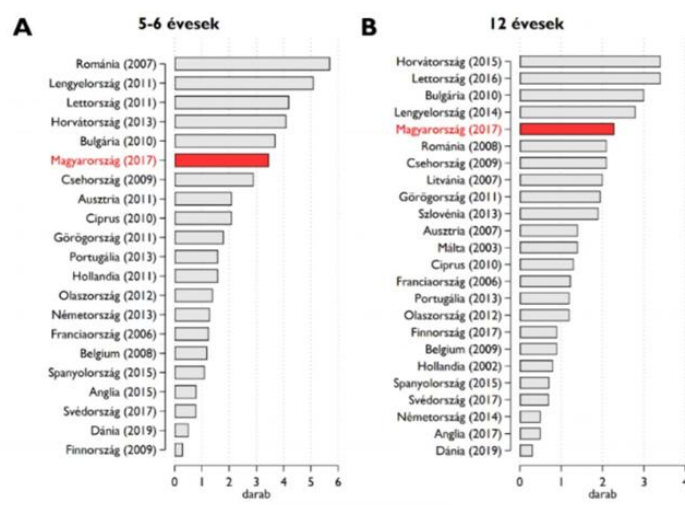
A szájhigiénés szokások, fogorvoshoz járási szokások tekintetében sok ország teljesít alul, Magyarország ezek közé tartozik (Hermann és tsai, 2011, Peres és tsai, 2019); a magyar lakosság 68%-a csak akkor keresi fel a fogorvosát, ha akut panasza van, és Madléna és tsai vizsgálatai szerint a lakosság mindössze 65%-a megy fogorvoshoz egy éven belül (Madréna és tsai, 2007), pedig az évenkénti fogorvoshoz járás hozzátartozik a preventív szemlélethez, amellyel a leggyakoribb orális megbetegedé-

sek megelőzhetők (fogszuvasodás, fogágybetegség, fogínygyulladás). A nyugat-európai országokban vagy a skandináv régióban eljutottak odáig, hogy a szájiüregi egészség megromlott állapotának gyógyítása helyett annak megelőzésére fordítanak jelentős összegeket (Székelyhidi és tsai., 2022). Az Egyesült Államokban évente 27 millió lakos keresi fel fogorvosát, ezek a szűrővizsgálatok évente 102,6 millió dollárral csökkentik az egészségügy költségeit (Székelyhidi és tsai., 2022).

Míg az Európai Unió tagállamaiban a fogászati költségekre fordított 90 millió euró a harmadik legmagasabb egészségügyre fordított kiadás (Peres és tsai., 2019), addig Magyarországon az egészségügyi ellátásokra fordított állami összeg 2013-ban a GDP 7%-a, a fogászatra a GDP 0,16%-a (CECDO, 2020, Net2).

A probléma tehát összetett, fenntartásában finansziális, preventív edukációs hiányosságok, társadalmi egyenlőtlenségek egyaránt szerepet játszanak. Mindezek egyenes következménye az a tény, hogy a magyar átlag lakosság szájegészségi mutató rossz, az Európai Unió országai között az utolsók között szerepel (Hajdú, Kertesi és Fadgyas-Freyler, 2023), mint ahogyan azt az 1. ábra is mutatja.

1. ábra. 5-6 és 12 éves gyermekek fogainak állapota (dmft/DMFT értékek) az Európai Unió országaiban (CAPP, 2022-2019). Forrás: Hajdú, Kertesi és Fadgyas-Freyler (2023, 35.)

A különleges bánásmódot igényelő gyermekek, a fogatékossággal élők helyzete még ettől is rosszabb a szájegészség területén (Faragó és tsai, 2023). Egy brit tanulmány a speciális igényűek nyilvántartásában szereplő felnőttek körében azt találta, hogy a vizsgálatban résztvevőknek több szuvas és hiányzó, és kevesebb tömött foguk van, mint az ADHS (Adult Dental Health Survey) 1988 keretében vizsgált felnőtteknek (Cumela és tsai, 2000).

Ebben a társadalmi-gazdasági környezetben egy speciális populáció fogászati ellátásának lehetőségei fokozott kihívást jelentenek mind az ellátók, mind a páciensek szempontjából. Fentiekre való tekintettel célkitűzéseink között szerepel az egyenlő egészségesély létrehozása a különleges bánásmódú gyermekek számára, amihez kutatásaink adataival igyekszünk támpontot adni egészségmutatóik feltérképezésével és ennek nyomán egy olyan stratégiát felállítani, amelybe a gyógypedagógusok is bekapcsolódhatnak, mint az iskolai egészségnevelés meghatározó szereplői.

Módszer

Vizsgálatainkat több területen végeztük 2024 évben: 1) Miskolci Éltes Mátyás Óvoda, Általános Iskola és Egységes Gyógypedagógiai Módszertani Intézmény (EGYMI) tanulói. 2) egynapos, altatásos fogászon megjelenő páciensek körében (miskolci magánegészségügyi intézmény) körében.

A DEKK fogatékossággal élő betegek ellátására kialakított Altatásos Fogászati Egynapos Sebészeti Osztályon ellátott páciensek dokumentum elemzése történt 2023-ban.

Vizsgálóhely: ST3 Altatásos fogászati egynapos sebészeti Osztály (0944E1309).

Vizsgálatvezető: dr. Faragó Ildikó egyetemi adjunktus.

A vizsgálat alkalmával dokumentum elemzés történt a 2023-as év betegforgalmára vonatkozóan anonim módon, amelyben a demográfiai adatokat (kor és nem szerint), az alap és társuló diagnózisokat, fogazati státuszt, valamint az elvégzett

beavatkozások számát vizsgálta Benyőcsné Víg Annamária szakdolgozatának elkészítéséhez, kutatási engedély birtokában (DE RKEB/IKEB 6780-2024).

Minta

A miskolci EGYMI intézményben 104 fő fogászati szűrővizsgálata, diagnózisa (átlagéletkor: $10 \pm 4,9$ év) történt, ahol a legfiatalabb tanuló 3 éves a legidősebb 23 éves. Az intézménybe történő felvételnél minden esetben BNO kód és DSM (Diagnostic and Statistical Manual of Mental Disorders) kód is rögzítésre kerül, ezeket az adatokat az intézmény rendelkezésünkre bocsátotta a fogászati szűrővizsgálaton részt vett tanulók esetében, szülői beleegyező nyilatkozat birtokában.

Az altatásos fogászon megjelenő speciális igényű gyermekek létszáma 28 fő volt, a vizsgálat előtt BNO kódot rögzítettek, valamint a fogászati beavatkozások típusát. A gyermekek 0-23 évesek voltak.

A DEKK Fogászati Klinika Altatásos fogászon egynapos sebészeti Osztályos részleg betegforgalma 2023-ban 301 fő volt. Az ellátottak körében 115 fő gyermek és 186 fő felnőtt, 31 beteg esetében kétszer, valamint 1 betegnél háromszor is történt 2023-ban altatásban fogászati kezelés.

A miskolci magán intézményben megjelenő gyermekek száma nem reprezentatív, elsősorban pénzügyi vonatkozásai miatt.

Eszközök

A miskolci EGYMI tanulói között fogászati szűrővizsgálatot végeztünk egyszerhasználatos eszközökkel, jó megvilágítás mellett, egy vizsgáló orvos segítségével (dr. Faragó Ildikó, fogszakorvos), ahol a szuvas, hiányzó és tömött fogak számát rögzítettük (DMFT érték, amely a WHO által elfogadott nemzetközi vizsgálati érték a kariesz prevalenciára vonatkozóan), valamint az ínygyulladás jelenlétét és annak akut vagy krónikus (régóta fennálló) típusát, a fogkő jelenlétét.

Utóbbi elmeszesedett dentális plakk, élő baktérium konglomerátum, amely hosszú távon visszafordíthatatlan fogágybetegséghez, majd a fog idő előtti elvesztéséhez vezet. A nemek megoszlása 63,5% fiú 36,5% lány volt. Az ínygyulladás jelenlétét a szondázásra megjelenő vérzés megléte alapján rögzítettük.

A miskolci magánegészségügyi intézményben az altatásban végzett fogászati kezeléseket vizsgáltuk meg, azok közül kiemelve a fogyatékkal élő pácienseket BNO (Betegségek Nemzetközi Osztályozása) alapján.

A DEKK Fogászati Klinika Altatásos fogászat egynapos sebészeti Osztályos részlegén gyűjtött adatok szerint a nemek szerinti megoszlás 111 fő nő és 190 fő férfi volt. A vizsgált adatok a felvételükkor rögzített BNO kódok, és az elvégzett fogászati beavatkozások kódjaira vonatkoztak. A BNO kódok közül külön vizsgáltuk a különleges bánásmódra, fogyatékosra utaló adatokat, és külön az ehhez kapcsolódó társult betegségeket, szindrómákat.

Eljárás

A fentiekben alkalmazott vizsgálati eljárásokat egymástól függetlenül végeztük, a közös mindegyikben a fogyatékos, a különleges bánásmód diagnosztizálásának jelenléte volt, valamint a gyermekpopuláció. Mindhárom esetben a fogazati státuszuk, a szájüregi egészségük vizsgálata állt a fókuszban, az ínygyulladás jelenlétének vizsgálata, valamint az elvégzett fogászati beavatkozások. A kapott adatokat SPSS rendszerrel dolgoztuk fel.

Eredmények

Az Éltés EGYMI eredményei

BNO szerinti kísérő és alaphetegségek

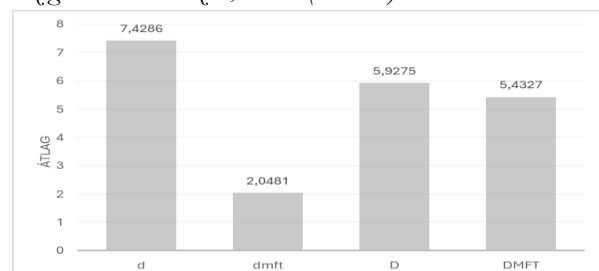
Az intézmény tanulói között a következő betegségeket rögzítették a Betegségek Nemzetközi Osztályozása (BNO) nomenklatúrája szerint: idiopátiás gerincferdülés, myopia, spasztikus tetraplégia,

epilepszia, egyéb, nem meghatározott mentális betegség, vizelet inkontinencia, széklet inkontinencia, agyi rendellenesség, tetraplégia, izom rendellenesség, csecsemőkori agyi bénulás, hydrocephalus (vízfejűség), féloldali bénulás, spasztikus bénulás, Down-szindróma. Megjelent még a hypopituitarismus (agyalapi mirigy alulműködés), asthma, autizmus, kamrai sövényhiány, mentális retardáció, csökkent látás mindkét szemén, hallásvesztés, dislexia, az ideghártya veleszületett rendellenessége, látóideg rendellenesség, iskolai készségek nem meghatározott zavara, elhízás, strabismus convergens concomittans (kancsalság), hypothalamus dysfunctio, aktivitás és figyelemzavar, hallóideg rendellenesség, szívritmuszavar, nyelvi és beszédfejlődési zavar, thymus (csecsemőmirigy) egyéb betegségei, közepesúlyos értelmi fogyatékos, gyomorszonda behelyezés, gégeszűkület. A leggyakrabban az autizmus spektrumzavar, az ADHD, és a közepesúlyos értelmi fogyatékos diagnózisa szerepelt, kísérőbetegséggént pedig az epilepszia és a tetraplégia.

Szájüregi egészségre vonatkozó adatok

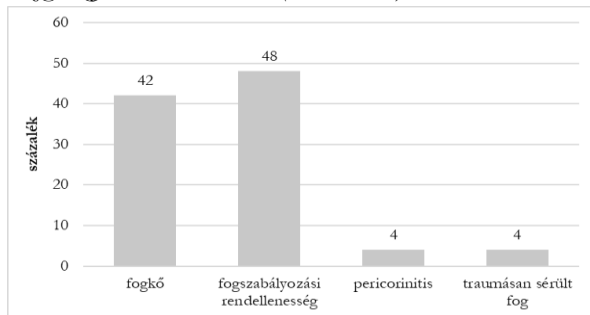
A WHO szerint elfogadott kariesz prevalencia mutató a DMFT érték, ami a szuvas (decayed), tömött (filled) és hiányzó (missing) fogak számának összegét jelenti a populációra vonatkoztatva, tejfogazatban kisbetűvel megjelenítve. Minél magasabb az érték, annál gyengébb a szájegészségi állapot. A vizsgált mintában ez az összérték 5,43 volt (2. ábra), akkor, amikor az országos átlag 2,4 (CECDO, 2020).

2. ábra. A fogszuvasodás mértéke az Éltés EGYMI vizsgált tanulói között, 2024 (n=104)

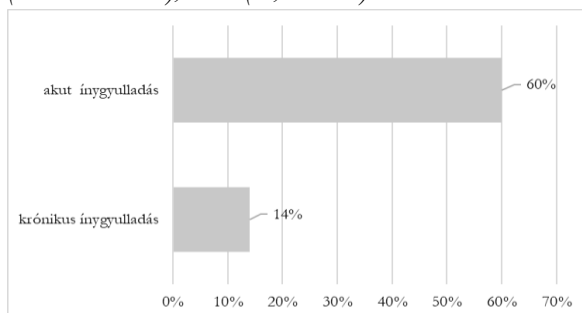
Az íny állapotának felmérésekor azt tapasztaltuk, hogy nagy százalékban (60%) volt akut ínygyulladás körükben, és 14%-ban már krónikussá vált a folyamat. A krónikus ínygyulladás és az életkor között szignifikáns összefüggés van ($p=0,0001$), valamint a krónikus ínygyulladás és a DMFT értékek között is ($p=0,038$). Az egyéb, kóros fogászati elváltozásokat a 3. ábra szemlélteti.

3. ábra. Az egyéb fogászati elváltozások az Éltésben vizsgált gyermekek körében (% , $n=104$)

A 4. ábra mutatja az ínygyulladás meglétét. Igen magas a fogkő jelenléte (43%) és a különböző fogszabályozási rendellenességek száma is a gyermekek között (48%).

4. ábra. Az ínygyulladás jelenléte a vizsgált mintában (Éltés EGYMI), 2024(% , $n=104$)

A szociális háttérre vonatkozóan a vizsgált populáció tanulói között 6 hátrányos vagy halmozottan hátrányos helyzetű gyermek volt. Mivel az autizmus spektrum zavar volt a legnagyobb százalékban jelen

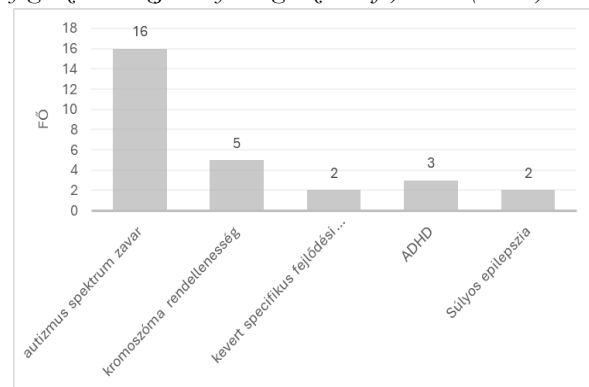
lévő csoport az iskolában, ennek a csoportnak a szájegészségi mutatóit külön megnéztük: autisták esetében a DMFT érték $2,46 \pm 3,84$ ($n=26$).

Az egynapos altatásos sebészeten megjelent gyermekek eredményei

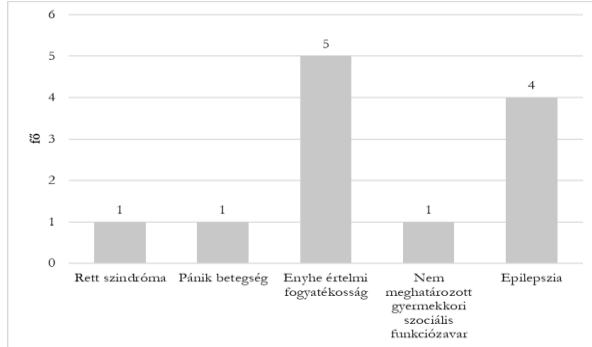
42 fogeltávolítás történt és 13 esetben fogkőeltávolítást végeztek a 28 megjelent páciensnél. Fogtöméseket maradó fogazatban egy- és több felszínen, 47 darabot készítettek. Tejfogazatban 30 fogeltávolítást, 24 tejfogtömést egy és többfelszínen végeztek. Az ínygyulladás fenntartását megelőző tevékenység a fogkőeltávolítás: ennek a beavatkozásnak a száma lényegesen kisebb a fogeltávolításokéhoz képest. Barázdazárást mindösszesen 3 esetben végeztek, amely szintén egy preventív beavatkozás a fogszuvasodás megelőzése érdekében, amikor a fogak rágófelszínén lévő barázdákat (mélyedéseket) fényrekötő, fluorid tartalmú folyékony anyaggal zárják le, hogy a fogszuvasodás egyik leggyakoribb helyszínét megvédjük a károsodástól a fogon.

Az altatásos fogászaton a leggyakoribb fő diagnózisként az autizmus spektrum zavar jelent meg, de mellette az ADHD és kromoszóma rendellenességek is előfordultak. Kísérőbetegség pedig ebben az esetben is leggyakrabban az epilepszia, más különböző problémák mellett (5. és 6. ábra).

5. ábra. A miskolci egynapos sebészeti altatásos magánfogászatán megjelenő fő diagnózisok (fő), 2024 ($n=28$)

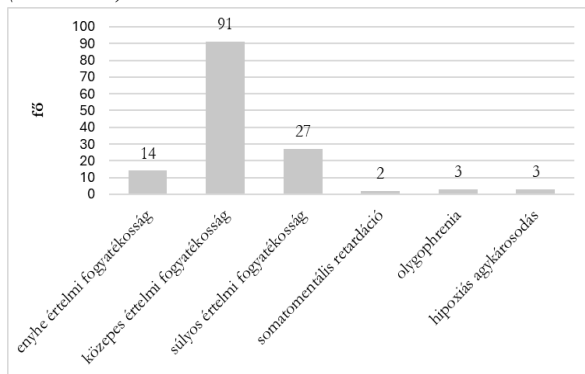
6. ábra. A miskolci egynapos sebészeti altatásos magánfogászatán megjelenő társuló diagnózisok (fő), 2024 (n=28)

A DEKK Altatásos fogászati osztály eredményei

2023-ban a kezelőben 301 beteg kapott altatásban fogászati ellátást. A páciensek nagy része 140 fő mentális retardáció BNO diagnózissal érkezett az intézménybe. A betegek döntő többsége közepes súlyos (91), súlyos (27), enyhe (14) értelmi fogyatékosággal él. Itt kell még megemlítenünk a somato-mentális retardációt (2), olygophreniát (3) és a hypoxiás agykárosodást (3) is mint alap diagnózisokat, melyek orvosi diagnózisként szerepelnek a dokumentációjukban, és amelyek a DSM szerinti besorolásban már nem léteznek, helyettük az értelmi fogyatékoság különböző súlyossági foka szerepel. Ezt a megoszlást a 7.ábrán láthatjuk.

7. ábra. Értelmi fogyatékoságok alapdiagnózis megoszlása a vizsgált mintában (n=301). Forrás: Faragó és Tsai (2024. 23.)

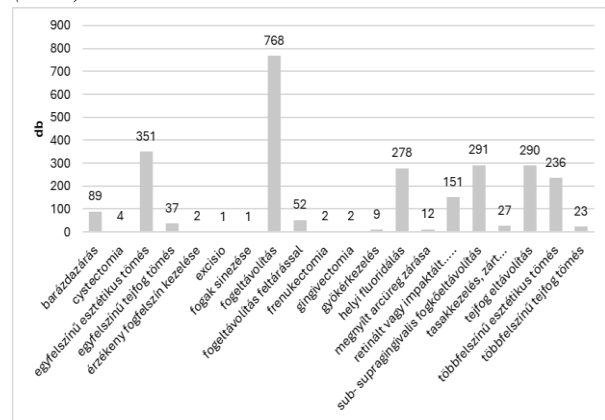
Az autizmus kiemelkedően (63 fő) nagy számban fordul elő a vizsgált betegcsoportban. A kutatásból kiderült az is, hogy az alap diagnózisokhoz sok esetben társuló betegségek is kapcsolódnak, leggyakrabban epilepszia és spasztikus tetraplégia (mind a négy végtag spasztikus bénulása), így még komplexebb ellátási körülményeket kell teremteni a betegek számára (Benyőcsné, 2024).

A fogászati státuszra vonatkozó adatok a DEKK-ben

Mind a közepes súlyos, mind a súlyos értelmi fogyatékosok körében nagyrészt közepes mennyiségű lepedék és fogkő jelenléte volt a jellemző. Igen gyakran fordult elő a nagy mennyiségű lepedék és fogkő megléte, ezzel párhuzamosan a minimális lepedék és fogkő kevésbé volt jellemző. A fogászati státuszfelvétel során a vizsgálatot rögzítő indexeket nem használták a gingiva (fogíny) állapotának leírásához (Benyőcsné, 2024). A státuszfelvételt követően mindhárom súlyosságú értelmi fogyatékosággal élő csoportban jelen van a fogazat lepedékkel és fogkővel fedettsége különböző mértékben.

Az elvégzett fogászati beavatkozásokat a 8.ábra mutatja.

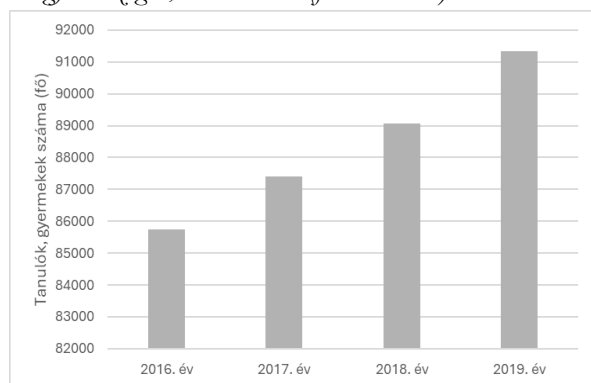
8. ábra. Altatásban elvégzett beavatkozások megoszlása DEKK Fogászati Klinika Altatásos Fogászat Egynapos Sebészeti Osztályán 2023 (fő, n=301). Forrás: Benyőcsné (2024)

Megvitatás

A fogászati szempontból rizikócsoporthoz számító SNI-s gyermekek száma évről évre nő a KSH adatai szerint (9. ábra).

9. ábra. Az SNI gyermekek számának alakulása Magyarországon, 2016-2019 (forrás: KSH)

A 2023/2024-es fogatékosságra vonatkozó adatokat a 10. ábra (Függelék) mutatja.

Ugyanakkor a szájegészségi adataik jelentősen elmaradnak az amúgy is szegényes magyarországi értékektől, mint ahogyan azt több kutatás igazolta mind a hazai, mind a nemzetközi szakirodalomban (Szmirnova és tsai, 2021, Peres és tsai, 2019), ezért a prevenciónak ebben a csoportban különösen nagy jelentősége van, mind a dentális edukáció, mind a gyakorlatban elvégezhető preventív tevékenységek terén. Mindezek ellenére az ellátásuk esetleges, és a kidolgozott betegutak hiánya is komoly problémát okoz. Minden általunk vizsgált intézményben az ínygyulladás, fogkő jelenléte dominál a gyermekek körében, ami a szuvas fogak kialakulásának kedvez, és előbb-utóbb fogvesztéshez vezet. Az elsődleges ínygyulladás kialakulása minden esetben az elégtelen szájhigiéné következménye, amelyet csak megfelelő dentális edukációval, szájhigiénés szokások kialakításával lehet megelőzni. Ez a különleges bánásmódot igénylő gyermekek esetében még nagyobb hangsúlyt kell,

hogyan kapjon, elsősorban azért, mert vagy viselkedési, magatartási problémáik miatt nehezebben kezelhetők, vagy fogyatékosságuk miatt ők maguk nehezebben tudják kivitelezni a szájhigiénés procedura elemeit, vagy a legtöbbször jelenlévő kísérőbetegségek nehezítik a megfelelő szájegészség kialakítását (epilepszia, tetraplégia).

Konklúziók

A megoldás olyan prevenció ismeretekkel felvértezett szakemberek megjelenése a gyógypedagógusok, szociális szférában dolgozók között egyaránt, akik hiteles, elhivatott magatartásukkal a jelen kutatásunkban több intézményben is beigazolódott negatív szájegészségi mutatók javításán is tudnak dolgozni a különleges bánásmódú gyermekek körében.

Irodalom

- Cumella S., Ransford N., Lyons J., & Burnham H. (2000). Needs for oral care among people with intellectual disability not in contact with Community Dental Services. *Journal of Intellectual Disability Research*, 44(1), 45–52. DOI <https://doi.org/10.1046/j.1365-2788.2000.00252.x>
- Faragó I., Egri T., Kovács M., & Rucska A. (2023). Szájüregi egészség és életmód összefüggései a halmozottan hátrányos helyzetű észak-kelet Magyarországi régió iskoláiban végzett vizsgálatok alapján. *Multidiszciplináris tudományok*, 13 (1) 348–360
DOI <https://doi.org/10.35925/j.multi.2023.1.25>
- Faragó I., Egri T., Rucska A., & Benyőcsné V. A. (2024). Fogatékossággal élő észak-kelet Magyarországi populáció szájüregi egészsége és ellátási lehetőségei. MAGYE Konferencia, Gödöllő 2024. június 28. előadás.
- Hajdu T., Kertesi G., & Fadgyas-Freyler P. (2023). Társadalmi különbségek a magyarországi gyerekek fogainak állapotában és egészségmagatartásában. *KRTK-KTI WP*, 2023, 8., 1–66. <https://kti.krtk.hu/wp-content/uploads/2023/03/KR-TKKTIWP202308.pdf>
- Hermann P., Borbély J., Gera I., Fejérdy P., Soós B., & Madlén M. (2011). A hazai felnőtt lakosság foggyógyállapotának és a parodontális státusz befolyásoló rizikótényezők összefüggéseinek vizsgálata. *Fogorvosi Szemle*, 104 (2), 39–48.
- Laki I. (2014). Magyarországi vonatkozású társadalmi kérdések a fogyatékkal élő emberek életterében (pp. 302–308). In Karlovitz J. T. (Szerk.). *Kulturális és társadalmi sokszínűség a*

- változó gazdasági környezetben. International Research Institute, Komárno.
- Madlén M., Hermann P., Tollas Ö., Gerle J., Fejérdy P. (2007). Felnőtt korúak táplálkozási, szájhygiénés és fogorvoshoz járási szokásai kérdőíves felmérés alapján. *Fogorvosi Szemle*, 100(3), 91–97.
- Orsós M., Moldvai J., Németh. (2019). Speciális ellátást igénylő páciensek orális egészsége – Összefoglaló referátum. *Fogorvosi Szemle*, 112 (2), 59–61.
DOI <https://doi.org/10.33891/FSZ.112.2.59-61>
- Peres A., Macpherson M. D., Weyant, R.J., Daly B., Venturelli R., Mathur MR., Listl S., Celeste RK., Guarnizo-Herrero K-C., Kearns C., Benizian H., Allison P., & Watt R. G. (2019). Oral diseases: a global public health challenge, *Oral Health*, 394:10194. 249–260.
- Székelhydi É., Orsós M., Kivivcs P., Németh O. (2022). Fogorvoslátogatási szokások és azok jelentősége. 2. rész. *Magyar Fogorvos, Egészségpolitika*, 31(3). 35–139.
- Szmirnova I., Szmirnov Gy., Haba N., Csomó K., Németh Zs., Szabó Gy. (2023). Dental care and prevention possibilities for the mentally disabled currently. *Orvosi Hetilap*, 164 (37). 1456–1461.
DOI <https://doi.org/10.1556/650.2023.32853>
- Szmirnova I., Szmirnov Gy., Rencz F., Szabó Á., Trimmel B., Németh Zs., Szabó Gy. (2021). Értelmi sérültek fogászati állapotának felmérése. *Orvosi Hetilap*, 162(42).1698–1702.
DOI <https://doi.org/10.1556/650.2021.32215>
- Szőke J., Petersen PE. (2023). A fogszuvasodás előfordulása gyermekeknél. Pathfinder vizsgálatok Magyarországon 30 éve át. Összefoglaló referátum. *Fogorvosi Szemle*, 115 (4), 90–201. DOI <https://doi.org/10.33891/FSZ.114.4.190-201>
- I1: http://www.ksh.hu/nepszamlalas/fogyatekossag_sb [2019.02.03.]
I2: <https://cecd.org/oral-healthcare/cecd-database> [2025.06.10.]

Függelék

10. ábra. Magyarországi fogyatékossgal élő gyermekek száma 2023/2024-es évben (forrás: KSH)

